

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ

Анотація. В статті розглянуто та досліджено сучасний стан й особливості сплати податків суб'єктами бізнес-підприємцями, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності в Україні, як особливого податкового режиму, що впроваджений для зниження податкового тиску й стимулювання та мотивування розвитку вітчизняного бізнесу.

Розглянуто два аспекти управління оподаткуванням в контексті регулювання розвитку малих та середніх підприємств та основну нормативно-правову і законодавчу базу з обраної тематики дослідження.

Встановлено, що в сучасному податковому світі існує чотири групи платників єдиного податку згідно спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності в Україні.

Окреслено основні економічні засади ведення обліку доходів підприємців, що застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, терміни сплати податків та порядок подання фінансової звітності у 2021 році.

Проаналізовано рентабельність операційної діяльності та діяльності підприємств за видами економічної діяльності у 2020 році, що застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності й податкові надходження сум єдиного податку та податку на прибуток до державного бюджету протягом 2015-2020 років.

Охарактеризовані головні переваги й недоліки у застосуванні спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності в Україні, які притаманні досліджуваній системі оподаткування в сучасному вітчизняному інтеграційному конкурентному економічному просторі.

За результатами проведеного дослідження зроблено висновки про необхідність удосконалення спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності за рахунок усунення недоліків внаслідок внесення податкових змін в законодавство, що регулює сферу спрощеної системи оподаткування, наприклад, через зменшення відсоткової ставки єдиного соціального внеску.

Ключові слова: підприємство, оподаткування, облік, звітність, єдиний податок, фізична особа.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 4; бібл.: 12

Постановка проблеми. В сучасному економічному світі діяльність суб'єктів господарювання належним чином залежить від обраної системи оподаткування, які демонструє українське законодавство.

За інформацією Державної Податкової Служби України на початок 2020 року кількість зареєстрованих фізичних осіб – підприємців, в цілому, становила 1885,9 тис. осіб, що на 19,8 тис. більше, ніж на початок 2019 року, що свідчить про зростання кількості суб'єктів підприємницької діяльності.

Зокрема, суттєво зросла кількість ФОПів саме на спрощеній системі оподаткування. Так, якщо на 1 січня 2019 року на спрощеній системі оподаткування перебувало 1,39 млн осіб, то на 1 липня 2019 року їхня кількість зменшилася до 1,36 млн платників. Втім вже на 1 січня 2020 року відбулося зростання до 1,5 млн підприємців. При цьому третю групу оподаткування обрали 596 тис. осіб, що на 79 тис. більше, ніж на 1 січня 2019 року, що свідчить про зростання ролі у застосуванні спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності в Україні підприємцями, які реєструють свою діяльність.

За таких обставин важливість питань дослідження сучасного стану і особливостей сплати податків підприємцями, які функціонують на спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності в Україні не втрачають свою актуальність та мають важливе як теоретичне, так і практичне значення.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Вирішення питань, що присвячені актуальним проблемам особливостей сплати податків суб'єктами господарювання, які використовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, сучасний стан їх розвитку досліджують вчені-фахівці, фінансисти, економісти, бухгалтера, державні службовці не вперше.

Так, наприклад, Ковальчук І.С. в своїх роботах досліджує спрощену систему оподаткування, обліку та звітності в контексті аналізу рівня оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні; Пиріжок С.Є аналізує переваги і недоліки спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого бізнесу; Ткачик Л.П. досліджує питання пов'язані із використанням спрощеної системи оподаткування з точки зору інструменту агресивного податкового планування; Козинець І.Г. присвятила роботи дослідженню спрощеної системи оподаткування в Україні з позиції її переваг і недоліків [1-10].

Тому питання присвячені сучасному стану та особливостям оподаткування підприємств, що працюють на спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності потребують уваги з боку науковців, які мають інтерес до дослідження обраної тематики.

Метою статті є аналіз сучасного стану та особливостей сплати податків підприємцями, що господарюють на спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності в Україні.

Результати дослідження. Одним з головних завдань економіки України є стимулювання підприємницької діяльності внаслідок створення зручних і адаптивних умов в області оподаткування [1, с. 34].

Однак, на нашу думку, питання оподаткування в Україні, а саме: механізм оподаткування, спрощення процедури та її зрозумілість, зниження податкового тиску - це актуальні завдання держави з ціллю розвитку сектора малого і середнього бізнесу [2, с. 244].

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності (ССО) — це спеціальний податковий режим, впроваджений з метою податкового навантаження й стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності, вперше впроваджена в Україні у 1999 році з ціллю мотивування розвитку малого бізнесу Указом Президента № 727/98 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» [3, с. 758].

Мета ефективної податкової політики держави у застосуванні спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності - це сприяння вирішенню соціальних проблем, зокрема подолання бідності і безробіття через залучення, зокрема, українських громадян до здійснення підприємницької діяльності [4, с. 34].

В сучасних ринкових умовах господарювання суб'єктів підприємницької діяльності, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку і звітності, основним нормативним документом, що регулює сферу оподаткування є Податковий кодекс України [5, с. 124-128].

Управління оподаткуванням, у тому числі в контексті регулювання розвитку малих та середніх підприємств, необхідно розглядати у двох аспектах:

по-перше - через систему законодавчих й виконавчих органів управління, що зобов'язані забезпечувати розгляд, затвердження й дотримання податкової концепції;

по-друге - через сукупність регламентних норм і правил у сфері оподаткування й визначення межі відповідальності за недотримання податкової нормативної бази в Україні.

Як свідчить закордонна практика, однією з причин успішного розвитку малого підприємництва в країнах з розвинутою економікою є те, що велике виробництво не протиставляється малому, а навпаки дотримуються принципу кооперування великих й малих суб'єктів підприємництва, причому великі підприємства не пригнічують малий бізнес, а взаємодоповнюють один одного [6, с. 97].

В Україні у 2021 році налічують чотири груп платників єдиного податку - суб'єктів господарювання, що використовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, які представлені в таблиці 1 (ПМ – прожитковий мінімум, МЗП – мінімальна заробітна плата, ЄСВ – єдиний соціальний внесок).

Таблиця 1

Групи платників єдиного податку в Україні у 2021 році

Показник	Значення чи характеристика
І група платника	
Обсяг доходу (рік)	1002000 грн. (167 МЗП)
Наймані працівники	Не передбачається
Вид діяльності	Торгівля на ринках, надання побутових послуг населенню
Ставка податку	Не більше 10% ПМ (не більше 227 грн.)
Ставка ЄСВ	22% МЗП (1320 грн.)
ІІ група платника	
Обсяг доходу (рік)	5004000 грн. (834 МЗП)
Наймані працівники	Не більше 10 осіб
Вид діяльності	Виробництво та продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства, надання послуг лише населенню та платникам ЄП
Ставка податку	Не більше 20 % МЗП (не більше 1200 грн.)
Ставка ЄСВ	22% МЗП (1320 грн.)

III група платника	
Обсяг доходу (рік)	7002000 грн. (1167 МЗП)
Наймані працівники	Не обмежено
Вид діяльності	Будь-які, крім тих, які не дають права перебувати на спрощеній системі оподаткування
Ставка податку	5% від обсягу отриманого доходу, або 3%, якщо платник ПДВ
Ставка ЄСВ	22% МЗП (1320 грн.)
IV група платника	
Юридичні особи Частка сільгосптоваровиробництва за попередній податковий (звітний) рік – дорівнює або перевищує 75% Кількість найманих працівників не обмежена	ФОП Проводять діяльність виключно в межах фермерського господарства (лише із членами сім'ї або самотійно). Площа угідь та/або земель водного фонду не менше 2 га але не більше 20 га. Наймана праця не передбачається
Ставка податку відповідно до категорії земель та їх розташування (0,19 %- 6,33%)	
Ставка єдиного соціального внеску (за кожного працівника) – 1320 грн./міс	Ставка єдиного соціального внеску членами фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах – 1320 грн./міс

Джерело: складено автором за [7].

Окреслимо основні економічні засади ведення обліку доходів підприємців, що застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, терміни сплати податків та порядок подання фінансової звітності у 2021 році для основних груп платників єдиного податку.

Для 1 та 2 групи платників єдиного податку: ведення обліку доходів здійснюється у довільній формі, в паперовому (або електронному вигляді) шляхом помісячного відображення доходів. В 2021 році – річна декларація з єдиного податку, подається протягом 60 днів за закінченням року, а звіт з ЄСВ до 10 лютого, що настає за звітним періодом. Сплачується єдиний податок не пізніше 20-го числа (включно) поточного місяця, або авансовий внесок за весь підзвітний період.

1 групу-платників єдиного податку тимчасово на період здійснення обмежувальних протиепідеміологічних заходів пов'язаних із COVID звільнено від сплати єдиного податку та ЄСВ з грудня 2020 року по травень 2021 року підприємців даної групи.

Для 2 групи застосування реєстратору розрахункових операцій (РРО) здійснюється якщо дохід перевищує 1 320 000 грн. (220 МЗП) та при торгівлі побутовою технікою й наданні медичних послуг.

Для 3 групи платників єдиного податку: облік для підприємців-не платників ПДВ здійснюється у довільній формі, в паперовому чи електронному вигляді шляхом помісячного відображення доходів. Звітність підприємці

подається щоквартально у вигляді декларації з єдиного податку, яка включає звіт з єдиного внеску.

Єдиний податок сплачується не пізніше 20-го числа поточного місяця, а пільгою виступає подання об'єднаної форми звітності, яка включатиме ПДФО, ЄСВ та військовий збір. Звітність вважається квартальною (40 днів по закінченню кварталу). Вперше такий звіт подається за 1 квартал 2021 року – 10.05.21.

В сучасній ринковій економіці з урахуванням інтеграційних процесів та розвитку інформаційних технологій, підприємці мають можливість сплачувати податки через додатки банків на смартфонах (Приват 24, Ощад 24/7), встановлюють електронні системи для ведення бухгалтерського обліку, використовують програми для обліку господарських операцій «1:С Підприємство», «Клієнт банк» та інші [8, с. 6-26].

На офіційному сайті «РБК-Україна» опубліковано інформативні дані Державної служби статистики України, в якій окреслено найбільш рентабельні галузі економіки України у 2020 році в сфері малого і середнього бізнесу.

Рентабельність операційної діяльності та діяльності підприємств за видами економічної діяльності, що застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності у 2020 році наведена в таблиці 2.

Таблиця 2

Рентабельність операційної діяльності і діяльності підприємств, що застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності у 2020 році

Сфера економічної діяльності суб'єктів господарювання	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств,%	Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств,%
сільське, лісове та рибне господарство	18,4	13,5
промисловість	4,0	-1,1
будівництво	1,3	-1,0
тимчасове розміщення і організація харчування	-8,9	-12,5
телекомунікації та інформація	15,2	6,4
страхова та фінансова діяльність	3,3	12,6
операції з нерухомим майном	-5,4	-16,3
наукова, технічна та професійна діяльність	2,4	-3,1
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	4,0	-0,3
оптова і роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	16,3	3,0
складське господарство, транспорт, кур'єрська і поштова діяльність	6,8	3,2

Закінчення табл. 2

освіта	6,0	0,9
надання соціальної допомоги та охорона здоров'я	11,0	12,2
спорт, розваги, відпочинок і мистецтво	-9,6	-11,9
надання інших видів послуг	4,3	1,9
Всього	6,5	1,1

Джерело: складено автором за [9].

Отож, рівень рентабельності всієї діяльності підприємств, які функціонують на спрощеній системі оподаткування склав 1,1 %, а середня рентабельність операційної діяльності таких підприємств в Україні у 2020 році дорівнювала 6,5 %. За даними статистичного відомства в Україні, найбільш рентабельною є галузі сільського, лісового і рибного господарства - 18,4 %.

Наступними за рівнем рентабельності посідають місця оптова та роздрібна торгівля - 16,3 %, інформація та телекомунікації - 15,2 %, охорона здоров'я - 11,0 %, транспорт, складське господарство, поштова і кур'єрська діяльність - 6,8 %, промисловість - 4,0 %, діяльність у сфері адміністративного і допоміжного обслуговування - 4,0 %, фінансова та страхова діяльність - 3,3%, професійна, наукова й технічна діяльність - 2,4 % та будівництво - 1,3 %.

Деякі галузі показали від'ємну рентабельність - це тимчасове розміщення й організація харчування – (-8,9%), мистецтво, спорт, розваги і відпочинок – (-9,6%), операції з нерухомим майном – (-5,4%), що пов'язано із пандемією Коронавірусу в Україні та світовій спільноті у 2020-2021 роках.

Слід зазначити, що фінансовий результат до оподаткування підприємств, що використовували спрощену систему оподаткування, обліку і звітності у 2020 році становив 264,4 млрд. гривень, а це в 1,7 рази менше, ніж у 2019 році, тоді як у 2019 році підприємства показали фінансовий результат до оподаткування на рівні 446,9 млрд. гривень.

В таблиці 3 наочно представимо для порівняння розмір єдиного податку та податку на прибуток, які сплачували підприємці в період з 2015 по 2020 рік та наведемо відсоткову частку кожного податку (за відповідний рік), від загальної суми всіх податків у гривневому еквіваленті сплачених у бюджети відповідних рівнів в Україні.

Таблиця 3

Податкові надходження до Державного бюджету України у 2015-2020 роках

Показник/рік	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.Єдиний податок, млн. грн.	10975,1	17167,1	24083,4	29564,2	35270,2	38740,1
	1,68%	2,19 %	2,37 %	2,50 %	2,73 %	2,86
2.Податок на прибуток підприємств, млн. грн.	39053,17	60223,23	73396,8	106182,3	117316,8	12675,3
	5,99 %	7,69 %	7,22 %	8,97 %	9,10 %	9,8%

Джерело: складено автором за [10, с. 243].

Як свідчать наведені статистичні дані в таблиці 3, податкові надходження до Державного бюджету України зростали з кожним роком, але у 2020 році сума єдиного податку відносно 2019 року зростала не так стрімко, як у попередніх роках, що пов'язано із вітчизняним занепадом економіки, причиною чому є пандемія Коронавірусу. Виходячи із статистичних даних, теоретичних

постулатів і поданої нормативної інформації щодо ставок оподаткування, у таблицю 4 систематизуємо переваги і недоліки спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності в Україні [11, 12].

Таблиця 4

Переваги і недоліки спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності в Україні

№	Спрощена система оподаткування, обліку та звітності	
	Переваги	Недоліки
1	простіша процедура нарахування єдиного податку	обмеження у видах діяльності, обсязі доходу й кількості працівників
2	спрощене ведення обліку і відносна простота заповнення звітності	відсутність можливості добровільної реєстрації платником ПДВ у фізичних осіб-підприємців
3	звільнення від сплати платником єдиного податку низки податків і обов'язкових платежів	певні дискомфортні аспекти роботи ФОП з юридичними особами на загальній системі
4	можливість не використовувати реєстратори розрахункових операцій (для фіз.осіб-підприємців)	розмір податку для платників 1-ї і 2-ї груп не залежить від результатів діяльності
5	можливість бути платником ПДВ за власним бажанням у разі перевищення встановленого ПКУ оборот	обов'язкова сплата ЄСВ у мінімальному розмірі для 1-ї та 2-ї груп платників єдиного податку незалежно від результату діяльності

Джерело: складено автором.

Висновки. Виходячи із проведених досліджень та вищевикладеного матеріалу, можна зробити висновки, що удосконалення спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності повинно бути орієнтоване в напрямках: внесення податкових змін в законодавстві у даній сфері, з точки зору зменшення розміру відсоткової ставки єдиного соціального внеску, зменшення обмежень у видах діяльності щодо її застосування, уникнення дискомфортних аспектів роботи фізичних осіб-підприємців (ФОП) з юридичними особами, які працюють на загальній системі оподаткування, обов'язкової сплати ЄСВ у мінімальному розмірі для першої та другої груп платників єдиного податку, але залежно від результату діяльності суб'єкта бізнес-діяльності в Україні.

Література

1. Ковальчук І. С. Аналіз рівня оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Modern Economics*. 2017. № 5. С. 34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2017_5_6.
2. Пиріжок С.Є. Переваги та недоліки спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого бізнесу: обліковий вимір. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2015. № 3. С. 244. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/65647>.
3. Ткачик Л. П., Бешко О. Я. Спрощена система оподаткування як інструмент агресивного податкового планування. *Молодий вчений*. 2018. № 2(54). С. 758. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_2\(2\)_75](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_2(2)_75).
4. Моїсеєва О.М. Особливості організації та функціонування малого підприємництва в Україні. *Ефективна економіка*. № 3. 2011. С. 34. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=482>.
5. Chekh N.O, Vinnyk I.U. Regulatory environment of business activities in Ukraine. *Innovative technologies and scientific solutions for industries*. 2017. № 1 (1). P. 124-128.

6. Деренко О.А. Міжнародний досвід державного регулювання та підтримки малого підприємництва. *Бізнес Інформ*. 2012. № 5. С. 97.
7. Український фінансово-бухгалтерський портал «Дебет-Кредит» : офіційний сайт. URL: <https://news.dtkr.ua/simple/common/66700>.
8. Vishnevsky P.V. Robot vs. tax inspector or how the fourth industrial revolution will change the tax system: a review of problems and solutions. *Journal of Tax Reform*. 2018. № 4. P. 6–26 .
- 9.РБК-Україна : офіційний сайт. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/gosstat-nazval-samye-rentabelnye-otrasli-1624029577.html>.
10. Козинець І.Г., Кравченко О.В. Спрощена система оподаткування в Україні: переваги та недоліки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 243.
11. Martynenko V. V. On the problem of tax system optimization in Ukraine. *Науковий вісник Полісся*. 2018. № 2 (2). P. 129-134.
12. Karpova T.S. Features of the modern taxation system of business in ukraine. *Финансы, учет, банки*. 2016. № 1 (21). P. 95-103.

References

- 1.Kovalchuk, I. S. (2017). Analiz rivnja opodatkuvannja sub'ektiv malogho pidpryjemnyctva v Ukrajinі [Analysis of the level of taxation of small businesses in Ukraine]. *Modern Economics - Modern Economics*, 5, 34. http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2017_5_6 [in Ukrainian].
- 2.Pyrizhok, S.J. (2015). Perevaghy ta nedoliky sproshhenoji systemy opodatkuvannja sub'ektiv malogho biznesu: oblikovyj vymir [Advantages and disadvantages of a simplified system of taxation of small businesses: the accounting dimension]. *Problemy teoriji ta metodologiji bukhgalters'kogho obliku, kontrolju i analizu - Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis*, 3, 244. <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/65647> [in Ukrainian].
- 3.Tkachyk, L. P., & Beshko, O. J. (2018). Sproshhena systema opodatkuvannja jak instrument aghresyvnogho podatkovogho planuvannja [Simplified taxation system as a tool of aggressive tax planning]. *Molodyj vchenyj - Young scientist*, 2(54), 758. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_2\(2\)75](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_2(2)75) [in Ukrainian].
- 4.Moisjejeva, O.M. (2011). Osoblyvosti orghanizaciji ta funkcionuvannja malogho pidpryjemnyctva v Ukrajinі [Features of the organization and functioning of small business in Ukraine]. *Efektivna ekonomika - Efficient economy*, 3, 34. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=482> [in Ukrainian].
5. Chekh, N.O, & Vinnyk, I.U. (2017). Regulatory environment of business activities in Ukraine. *Innovative technologies and scientific solutions for industries*, 1 (1), 124-128 [in Ukrainian].
6. Derenjko, O.A. (2012). Mizhnarodnyj dosvid derzhavnogho reghuljuvannja ta pidtrymky malogho pidpryjemnyctva [International experience of state regulation and support of small business]. *Biznes Inform- Business inform*, 5, 97 [in Ukrainian].
7. Ukrayins`kyj finansovo-buxgalters`kyj portal «Debet-Kredyt». (n. d.). *Ofitsiyni sait [Official site]*. Retrieved from <https://news.dtkr.ua/simple/common/66700> [in Ukrainian].
8. Vishnevsky, P.V. (2018). Robot vs. tax inspector or how the fourth industrial revolution will change the tax system: a review of problems and solutions. *Journal of Tax Reform*, 4, 6–26 [in Russian].
- 9.RBK-Ukrayina. (n. d.). *Ofitsiyni sait [Official site]*. Retrieved from <https://www.rbc.ua/ukr/news/gosstat-nazval-samye-rentabelnye-otrasli-1624029577.html> [in Ukrainian].
10. Kozynecj, I.Gh., & Kravchenko, O.V. (2020). Sproshhena systema opodatkuvannja v ukrajini: perevaghy ta nedoliky [Simplified taxation system in Ukraine: advantages and disadvantages]. *Jurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 3, 243 [in Ukrainian].

11. Martynenko, V. V. (2018). On the problem of tax system optimization in Ukraine. *Науковий вісник Полісся - Scientific Bulletin of Polissya*, 2 (2), 129-134 [in Ukrainian].
12. Карпова, Т.С. (2016). Features of the modern taxation system of business in Ukraine. *Фінанси, учет, банки - Finance, accounting, banks*, 1 (21), 95-103 [in Ukrainian].